

Salaojituksen salat tietokirjaksi

Juhani Päivänen

Heikki Aarrevaara 2014. Suomen salaojituksen historia. 3. uudistettu painos. Salaojituksen Tukisäätiö. 389 s.

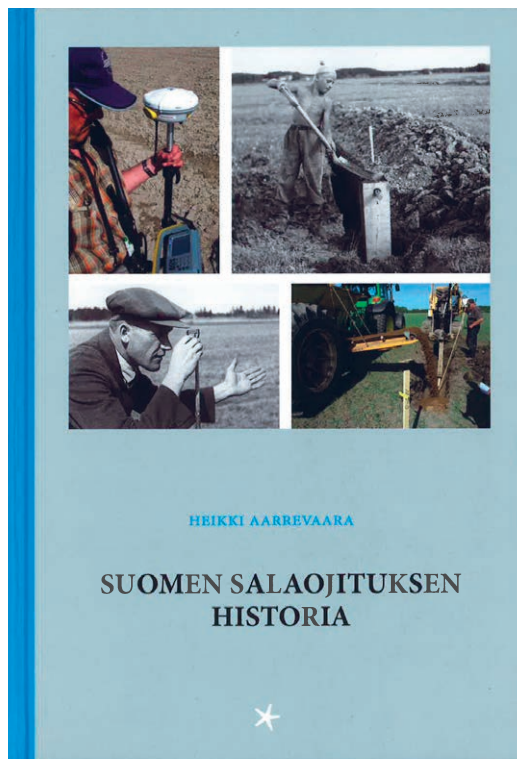
Erinomaisen avartavaa on lukea historiateosta, joka liippaa läheltä, mutta jonka alaa ei ehkä tarvitsekaan täysin hallita. Teoksen tarkastelukulma on liiasta vedestä kärsivien maatalousmaiden kuivatus pinta-alaa säästäen. Kyseessä on Heikki Aarrevaaran itsensä päivittämä ja uudistettu laitos tekijän alun perin 1990-luvun alkupuolella julkaistusta historiateoksesta.

Kirja käsittelee laajasti salaojituksen historiaa erityisesti Suomessa. Tekstin lomassa juoksee myös Suomen Salaojitusyhdistys ry:n ja sen seuraajien järjestöhistoria. Ohimennen tulee mainitaksi myös yhdistyksen kaksoisrooli toisaalta viljelijöiden etujen puolustajana ja toisaalta salaojituksen valtakunnallisena edistämisyhteisönä (s. 149).

Kirja käynnistyy mahtipontisesti otsikoidulla luvulla 'Salaojituksen maailmanhistoriaa'. Tarkoituksenmukaisen suppea katsaus osoittaa, että ihminen on säädellyt maaperän vesisuhteita lähes yhtä kauan kuin on maatakin viljellyt, ja salaojitus on menetelmänä ollut mukana jo ennen ajanlaskumme alkua.

Salaojituksen historian käsittelyn yhteydessä pohditaan myös itse *salaoja*-termin syntymistä ja sen käsitteisisältöä. On ilmeistä, että maankuivatus on Suomessakin muun Euroopan tapaan alkanut avo-ojien kaivulla, mutta salaojiakin on tehty jo parin sadan vuoden ajan.

Muissa kielissä salaojasta käytettävä nimitys jo itsessään ilmaisee, että kyseessä on kuivatettavaan maakerrokseen tehty peitetty oja, esim. *täckdike*, *subsurface drain* ja *Rohrgrabe*. Sanastomme etymologiaa tutkinut Pentti Virtaranta

arveleekin, että suomenkielinen termi *salaoja* edustaa itsenäisesti varhaista kantaa ja että tällainen *varhaiskantainen salaojitus* on saanut alkunsa talonpoikien omana keksintönä jossain Itä-Suomessa. Martti Rapola on edelleen tullut siihen tulokseen, että *salaoja* on liitetty kirjoitetuna sanastoomme jo 1820-luvulla.

Salaojitus on yli sadan vuoden ajan voinut tukeutua erinomaisesti oppikirjoihin, joista ensimmäistä S-Hallakorven (1917) Maakuivatus-kirjaa ei jostain syystä historiateoksessa ole noteerattu. I.A. Hallakorven (ent. Schroeder) myöhempi

teos Maatalouden vesirakennus vuodelta 1932 on sitä vastoin keskeinen lähde. Jussi Saavalaisen toimittama perusteellinen Salaojittajan käsikirja (neljä osaa) valmistui 1980-luvulla, joihin viitteet löytyvät arvioitavasta kirjasta.

Peltomaiden salaojituksessa on Suomessa käytetty sekä puu-, lauta-, tiili- että muoviputkia. Kaunokirjallisuuden harrastajat saattavatkin muistaa, miten Heikki Turusen Simpauttajassa (1973) Tyttöniityn salaojitusyömaalla Imppa pohtii: ”*On se kumma kun tiiliputki immöö vein läpi*”. Miehet värkkäävät putket kuitenkin sellupuusta ja uppotukeista isännän itse omalla kenttäsiirkkelillä sahaamista roskalautoista, koska raaka-aineesta ei siten tarvinnut maksaa.

Puisiin, mutta sorvausperiaatteella valmistettuihin, salaojaputkiin liittyy myös historiikirjaan dokumentoitu ”*salaputkijuttu*”, jossa Suomen hallituksen neljä ministeriä haastettiin valtakunnan oikeuteen vuonna 1953 valtion tuen ohjaamisesta konkurssikypsälle yritykselle. Pari ministeriä tuomittiin; molemmat sakkoihin ja toinen vielä suuriin korvauksiinkin. Tapahtumien kulku on kirjassa kuvattu vauhdikkaasti ja tosiasioihin perustuen (s. 152–156).

Salaojitushalukkuus näytti lisääntyneen 1930-luvun lamavuosina hetkellisesti, kun valtiovalta katsoi hyväksi osoittaa toimintaan lainoja ja avustuksia työttömyysvaroista (s. 123–127).

Salaojitus toiminta ei ole historiansa aikana välttynyt koulukuntariidoiltakaan. Professori Pentti Kaiteran mielestä Salaojayhdistyksen toimitusjohtajana pitkään työskennelleen tohtori Lauri Keson normitukset erityisesti imuojien syvyysvaatimuksissa olivat ylimitoitettuja ja vaikeuttivat siten ojituksen koneellistamista ja salaojituksen kustannusten hallintaa. Kumpikin kiistakumppani perusteli omia näkemyksiään ulkomaisilla kokemuksilla. Lopputuloksena näyttää olleen ojasyvyyden madaltaminen ja ojäväljen harventaminen luontaisen kaltevuuden sallimissa rajoissa (s. 172–182).

Peltomaita vaativampia paikkoja ovat olleet esim. lentokenttien pohjat, silloin kun niitä on jouduttu perustamaan muuallekin kuin läpäiseville soramaille. Salaojitusyhdistys näyttää olleen varsin aktiivinen osallistuessaan omalta osaltaan Suomen lentokenttäverkoston suunnitteluun ja rakentamiseen. Mikäli yhdistyksen toimitusjohtajaa, tohtori Lauri Kesoa olisi tarkemmin kuunneltu, Helsingin maalentokenttä olisi ehkä avattu vuonna 1936 Tuomarinkylässä Malmin Tattarisuon sijasta (s. 128–131).

Metsä- ja turvetalouden ojitukset ovat rajautuneet kirjan käsittelemän aihepiiriin ulkopuolelle. Paksaturpeisten soiden metsäojituksissa kokeiltiin alkuaikoina risuriukusalaojia ja myöhemmin myös muoviputkituksia. Tulokset eivät kuitenkaan olleet kuivatuksen laatu ja kustannukset huomioonottaen avo-ojitukseen verrattuna kilpailukykyisiä (esim. Päivänen 1976). Turvetalouden piirissä sekä materiaalitonta myyräsalaojaa että erilaisia muoviputki- ja lautaputkisalaojia on sitä vastoin käytetty esim. turveaumojen pohjien kuivatuksessa (Menonen & Päivänen 1979, Klemetti ym. 1988).

Kirjallisuutta

- Klemetti, V., Scholz, A., Selin, P. & Nyrönen, T. 1988. Preliminary results of a mole drainage experiment in Piispanneva peat harvesting site. Suomen Akatemian julkaisuja 4: 277–583.
- Menonen, J. & Päivänen, J. 1979. Polttoturvesuon lisäkuivatus salaojituksella. *Suo* 30(2): 17–25.
- Päivänen, J. 1976. Effect of different types of contour ditches on the hydrology of an open bog. *Proc. 5th Int. Peat Congr.* 1: 93–106.
- S-Hallakorpi, I.A. 1917. Maankuivatus. Kuivatus, avo-ojitus, salaojitus, yhteiset kuivatustyöt. WSOY. Porvoo.
- Turunen, H. 1973. Simpauttaja. WSOY. Porvoo.